

Osmanlı Ermeni Basınında Venizelos 1910-1920

Haçadur Nersesoğlu

İstanbul, Doğu Kitabevi, 2020, 176 sayfa, ISBN: 978-625-7089-22-7.

Talar NERSESOĞLU*

Siyasi oluşumunu tamamlamasının ardından Yunanistan, topraklarını genişletmeyi ve sınırları dışında yaşayan Hellenleri bir araya getirmeyi amaçlamıştır. Bu durum Megali İdea (Büyük Ülkü) fikrinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Yunan siyasetçi İoannis Kolettis 1844 yılında I. Ulusal Meclis çalışmaları üzerine yaptığı konuşmada, Megali İdea'yı şu şekilde ifade etmiştir:

“Yunanistan Krallığı, Yunanistan değildir; Yunanistan'ın en küçük, en yoksul kesimlerini kapsayan bir parçasından ibarettir. Yunan, yalnız Krallık'ta ikamet eden kişi değildir, aynı zamanda İoaninna (Yanya), Salonika (Selanik), Serres (Serez), Adrianopolis (Edirne), Konstantinopolis (İstanbul), Trebizond (Trabzon), Girit, Samos veya Yunan tarihi ve Yunan ırkıyla ilişkili tüm diğer bölgelerde yaşayanlardır da... Hellenizm'in iki ana merkezi vardır: Atina, krallığın başkentidir. Konstantinopolis ise büyük başkent, asıl kent, tüm Yunanların hayali ve umududur.”¹

Giritli bir devlet adamı olan Eleftherios Venizelos da Megali İdea ekseninde yürüttüğü faaliyetlerle Yunan siyasi tarihinde önemli olayların yaşanmasında rol oynamıştır. Venizelos'un 1910–1920 yılları arasında başbakan olarak yürüttüğü çalışmalar birçok basın organında yer almış, olumlu ve olumsuz yönden eleştirilmiştir. Bunlardan biri de Osmanlı Ermeni basını olmuştur.

Haçadur Nersesoğlu tarafından kaleme alınan *Osmanlı Ermeni Basınında Venizelos 1910–1920*, Eleftherios Venizelos'un siyasi faaliyetlerinin Ermeni basını üzerinden incelendiği bir eserdir. Belirtmek gerekir ki söz konusu çalışmanın Osmanlı Ermeni basını üzerinden değerlendirilmesi, konuyla ilgili ilk çabalardan biridir.

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi, heratalarnersesoglu@hotmail.com

¹ Megali İdea'yı savunanların esin kaynakları Klasik Yunanistan ve Bizans olmuştur. John Freely, *Troya Savaşı'ndan İstiklal Harbi'ne Anadolu'da Yunanlar*, Çev. Gül Çağalı Güven, İstanbul, Doğan Kitap, 2011, s. 225.

“Metot ve Kaynakların Değerlendirilmesi” başlığı altında eserin hangi metodolojik sistemle yazıldığı aktarılırken aynı zamanda yararlanılan eserlere yer verilmiştir. Ayrıca okuyucuları bilgilendirmek amacıyla eserde kullanılan, Osmanlı Ermeni basın organlarıyla ilgili bilgiler yer almıştır.

“Giriş” bölümünde Ermenilerin Osmanlı Devleti topraklarında sürdürdükleri kültürel faaliyetler ve buna bağlı olarak matbaacılık alanındaki ilerlemeleri üç döneme ayrılarak ele alınmıştır. Söz konusu dönemler: “Başlangıçtan Apkar Tıbir’e Kadar Olan İlk Dönem (1513–1565)”, “Apkar Tıbir Döneminden 1700 Yılına Kadar Olan Süreci Kapsayan İkinci Dönem”, “1700’den Günümüzü Kapsayan Dönem”dir.

“Girit Problemi ve Venizelos’un İlk İcraatları” isimli birinci bölümde, Megali İdea’ya bağlı olarak Girit’te yaşanan olaylar okuyuculara aktarılmıştır. Aynı zamanda Giritli bir devlet adamı olan Venizelos’un buradaki ayaklanmalara verdiği destek ve adada yürüttüğü siyasi faaliyetler eserde detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Bölümde Venizelos’un, 1910 yılında iktidara gelmesinden 1912 Balkan Savaşlarına kadar olan süre zarfında iç ve dış siyasetteki hamlelerine yer verilmiştir.

“Yunanistan’ın Genişleme ve Kriz Döneminde Venizelos” başlıklı ikinci bölümde, Venizelos’un Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı döneminde yaptığı hamlelerin olumlu ve olumsuz neticeleri Osmanlı Ermeni basınında yer alan haber ve köşe yazıları üzerinden incelenmiştir.

“Venizelos’un Büyük Yunanistan Projesi” isimli üçüncü bölümde Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşı’na girişi ve akabinde dış siyaset ekseninde Türk–Yunan ilişkilerine yer verilmiştir. Mondros Mütarekesi, Paris Barış Konferansı ve Sevr Antlaşması’na giden süreçte yaşanan gelişmeler Ermeni basın organları üzerinden incelenmiştir. Mondros Mütarekesi ile ilgili, gazetelerde yer alan bilgiler okuyuculara aktarılırken, Paris Barış Konferansına katılan Ermeni Delegasyonu Başkanı Boğos Nubar Paşa ve Venizelos iş birliği de ele alınmıştır.

1920 yılında Yunanistan’da devam eden iç karışıklıklar ciddi boyutlara ulaşmıştır. Eser incelendiğinde Ermeni basınının bu konuda Venizelos’u eleştirdiği görülmektedir. Kasım 1920 seçimlerinde Venizelos seçimi kaybetmiş ve Ermeni basını bu durumun nedenlerine de yer vermiştir. Bazı gazeteler Venizelos’u destekleseler de genel anlamda Venizelos’u eleştirdikleri dikkat çekmektedir.

“Sonuç” bölümünde Megali İdea düşüncesini benimseyen Venizelos’un 1910 yılından itibaren ülkesine büyük katkıları olduğu kadar aynı ölçüde ülkesini nasıl büyük bir felakete sürüklediği, yaşanan olaylar üzerinden değerlendirilmiştir. Kasım 1920 seçimlerindeki yenilgisinin nedenleri de ele alınırken Osmanlı Ermeni basınının tutumuna yer verilmiştir.

“Ekler” bölümünde Osmanlı Ermeni basın organlarının logolarına, örnek sayılarına ve söz konusu gazetelerdeki resimlere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra dünya Ermeni basını ve Osmanlı Ermeni basınına ait ilk gazeteler tablo şeklinde sunulmuştur.

Osmanlı Ermeni basını yaşanan olaylarda objektif bir tutum sergilemeye gayret göstermiştir. Bu durum gazetelerin Türk, Yunan ve Avrupa basınının haber ve köşe yazılarına yer vermesinden anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra Venizelos’un Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı sırasında kendi çıkarlarını korumaya çalışması Ermeni basını tarafından ciddi bir şekilde eleştirilmiştir. Eser, Osmanlı Ermeni

basını üzerinden dönemin aydınlatılmasına katkı sağlarken, Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde Osmanlı Ermeni basınının nasıl bir tutum sergilediğini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca gazetelere ulaşan telgrafların çokluğu, telgrafların iletişim aracı olarak büyük önem taşıdığını göstermektedir.